

Perustuslakivaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi terveydenhuoltolain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Sosiaali- ja terveysvaliokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi terveydenhuoltolain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 118/2025 vp): Asia on saapunut perustuslakivaliokuntaan lausunnon antamista varten. Lausunto on annettava sosiaali- ja terveysvaliokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- lakimies Sini Huikuri, sosiaali- ja terveysministeriö
- lakimies Eveliina Ignatius, sosiaali- ja terveysministeriö
- neuvotteleva virkamies Outi Äyräs-Blumberg, sosiaali- ja terveysministeriö
- professori (emerita) Raija Huhtanen
- professori Olli Mäenpää

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- professori Tomi Voutilainen

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi terveydenhuoltolakia, asevelvollisuuslakia, naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annettua lakia, henkilötietojen käsittelystä Puolustusvoimissa annettua lakia ja oppilas- ja opiskelijahuoltolakia.

Terveydenhuoltolain muutos on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2026.

Esitykseen sisältyy lakiehdotuksen suhdetta perustuslakiin ja säätämisyjärjestystä koskeva jakso. Hallitus katsoo, että lakiehdotus voidaan käsitellä tavallisessa lainsäätämisyjärjestyksessä. Hallitus pitää kuitenkin tarpeellisena, että asiasta pyydetään perustuslakivaliokunnan lausunto.

Valiokunnan lausunto PeVL 39/2025 vp

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Lähtökohdat

(1) Esityksessä ehdotetaan, että neuvola-, koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa ja lasten sekä nuorten suun terveydenhuoltoa koskevia terveydenhuoltolain säännöksiä muutetaan siten, että laissa ei enää säädetä tarkoista ajankohdista, jolloin terveystarkastukset on toteutettava. Terveystarkastusten ajankohdista ja sisällöistä säädetään jatkossa asetuksessa. Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi sähköisestä terveystarkastuksesta, jota käytetään opiskeluterveydenhuollossa ja hyödynnetään laadittaessa ennakkoterveystarkastuksessa ehdotusta arvioksi palveluskelpoisuudesta.

Sähköinen terveystarkastus

(2) Terveydenhuoltolakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 70 a §, jossa säädetään sähköisestä terveystarkastuksesta. Säännösehdotuksen mukaan hyvinvointialueiden on käytettävä sähköistä terveystarkastusta järjestäessään 15 a §:n 2 momentissa tarkoitettuihin opiskelijoille terveystarkastuksen tai kutsunalaisten ja vapaaehtoisesti asepalvelukseen hakeutuvien naisten terveystarkastuksen. Velvollisuudesta tehdä terveystarkastus säädetään ehdotuksen mukaan 17 §:n 1 momentin 2 kohdassa.

(3) Hallituksen esityksen 1. lakiehdotuksen 70 a §:n mukaiseen terveystarkastukseen annettavat vastaukset voivat sisältää arkaluonteisia henkilötietoja, jotka kuuluvat perustuslain 10 §:n 1 momentissa tarkoitettuna yksityiselämän suojan ja henkilötietojen suojan ytimeen (esim. PeVL 4/2021 vp, kappale 6). Perustuslakivaliokunta on korostanut tiedollisen itsemääräämisoikeuden ja sitä toteuttavan suostumusperustaisuuden samoin kuin sääntelyn kattavuuden ja täsmällisyyden merkitystä silloin, kun kyse on arkaluonteisten henkilötietojen käsittelystä. Perustuslakivaliokunnan mukaan arkaluonteisia tietoja sisältäviin laajoihin tietokantoihin liittyy tietoturvaan ja tietojen väärinkäyttöön kytkeytyviä vakavia riskejä, jotka voivat viime kädessä muodostaa uhan henkilön identiteetille. Arkaluonteisten tietojen käsittely on sen vuoksi rajattava täsmällisillä ja tarkkarajaisilla säännöksillä vain välttämättömään, ja sääntelyn on oltava tietosuojasetuksen sallimissa puitteissa yksityiskohtaista ja kattavaa (PeVL 4/2021 vp, kappaleet 4, 9, 15–45 ja niissä viitattut). Lakiehdotuksen 70 a § jättää terveystarkastuksen sisällön määrittelyn Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tehtäväksi. Ehdotetussa lainkohdassa ei ole asetettu kyselyn tietosisällölle mitään rajoja tai sitä ei ole rajoitettu välttämättömään. Perustuslakivaliokunnan mielestä tällainen kyselyssä kerättävien tietojen rajoittaminen välttämättömään on valtiosääntöisistä syistä tarpeen. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan tulee täsmentää ehdotettua sääntelyä.

(4) Ehdotetun 70 a §:n säännöskohtaisissa perusteluissa (s. 87) todetaan, että säännöksessä tarkoitettu sähköinen terveystarkastus ja siihen liittyvä automatisoitu prosessi tulee toteuttaa EU:n yleisen tietosuojasetuksen tarkoittamalla tavalla ihmiskontrolloidusti. Perustuslakivaliokunta kiinnittää huomiota siihen, että ehdotuksesta ei ilmene säännösten avulla, että kyse ei olisi automatisoiduista päätöksistä, vaan pohjatiedosta terveydenhuollon ammattihenkilön arviointia varten. Perustuslakivaliokunnan mielestä sosiaali- ja terveysvaliokunnan on syytä harkita sääntelyn täsmentämistä tältä osin.

Valiokunnan lausunto PeVL 39/2025 vp

(5) Muutoinkaan perustuslakivaliokunnan saaman selvityksen mukaan sähköiseen terveystietokantaan liittyvä sääntely ei välttämättä ole tietosuojasetuksen näkökulmasta täysin selkeää henkilötietojen käsittelyyn liittyvien toimivalta- ja vastuukysymysten kannalta. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan on syytä vielä varmistua sääntelyn yhteensopivuudesta EU:n yleisen tietosuojasetuksen kanssa.

Suostumus

(6) Hallituksen esityksessä ehdotetaan 1. lakiehdotuksen 15 a §:n 3 momenttia muutettavaksi siten, että laajaan terveystietokantaan on oikeus sisällyttää huoltajan tai muun laillisen edustajan kirjallisella suostumuksella koulun opettajan tai luokanvalvojan arvio oppilaan oppimisesta, kehityksestä ja hyvinvoinnista koulussa. Arviossa on oltava tiedot, jotka ovat tarpeellisia terveyden- ja sairaanhoidon tai tuen tarpeen arvioimiseksi sekä niiden järjestämiseksi ja toteuttamiseksi.

(7) Perustuslain 6 §:n 3 momentin mukaan lapsia on kohdeltava tasa-arvoisesti yksilöinä, ja heidän tulee saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin kehitystään vastaavasti. Myös lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen 12 artiklassa on määräyksiä lapsen oikeudesta ilmaista näkemyksensä kaikissa häntä koskevissa asioissa samoin kuin lapsen näkemysten huomioon ottamisesta hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaisesti.

(8) Lapsen suostumuksen tai sen puutteen huomioimatta jättämistä 1. lakiehdotuksen 15 a §:n 3 momentissa ei ole esityksessä perusteltu. Perustuslakivaliokunnan mielestä lapsen näkemyksen huomioimatta jättäminen 15 a §:n 3 momentissa ei ole valtiosääntöisesti täysin ongelmaton. Valiokunnan mielestä säännöksestä on syytä ilmetä, että lapsen suostumukselle tulisi antaa merkitystä silloin, kun lapsi kykenee ikänsä ja kehitystasonsa puolesta päättämään asiasta. Sosiaali- ja terveysvaliokunnan on syytä täsmentää ehdotettua sääntelyä.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSESITYS

Perustuslakivaliokunta esittää,

että lakiehdotukset voidaan käsitellä tavallisen lain säätämisyksessä.

Valiokunnan lausunto PeVL 39/2025 vp

Helsingissä 15.10.2025

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

varapuheenjohtaja Wille Rydman ps
jäsen Fatim Diarra vihr (osittain)
jäsen Petri Honkonen kesk
jäsen Hannu Hoskonen kesk
jäsen Atte Kaleva kok
jäsen Teemu Keskiarja ps
jäsen Kimmo Kiljunen sd
jäsen Johannes Koskinen sd
jäsen Jarmo Lindberg kok
jäsen Mats Löfström r
jäsen Mira Nieminen ps
jäsen Johanna Ojala-Niemelä sd
jäsen Onni Rostila ps
jäsen Johannes Yrttiaho vas

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Lauri Koskentausta